

MIMOŘÁDNĚ INTELIGENTNÍ DÍTĚ JAKO SPECIFICKÝ PROBLÉM SOCIÁLNÍHO PŘIZPŮSOBNÍ

Referát přednesla Leta S. Hollingworthová na Prvním mezinárodním kongresu mentální hygieny ve Washingtonu dne 8. května 1930. Uveřejněn byl v časopisu *Mental Hygiene*, vol. 11, 1931, no. 1, pp. 3-16.

Leta S. Hollingworth

Tato rozprava se omezí na problémy, které jsou důsledkem *kombinace nezralosti a mimořádných schopností*. Problémy, kterými se budeme zabývat, se týkají především období života nadaného dítěte před dovršením dvaceti let; problémy mimořádně inteligentních osob totiž ubývají s věkem, takže postupně dokážou samostatně používat svoji inteligenci k tomu, aby získali kontrolu nad vlastním životem.

Hned na začátku je třeba zdůraznit, že děti s velmi vysokou inteligencí nepředstavují jako skupina obtíž pro společnost. Problémy, které zde prezentujeme, jsou *problémy těchto dětí*, nikoli problémy společnosti s těmito dětmi, jak jsou obvykle chápány. Že je tomu skutečně tak, dostatečně dokazuje nepatrná pozornost, kterou organizovaná společnost studiu nadaných dětí dosud věnovala. Společnost se zaměřuje na studium toho, co je společensky rušivé. Škola se zabývá žáky, kteří jí působí potíže. Slabomyslné děti (v moderních laboratořích nazývané dětmi s „negativní odchylkou“) jsou proto zkoumány již velmi dlouho. Na jejich studium byly vynaloženy miliony dolarů a vznikla rozsáhlá literatura shrnující výsledky dlouhodobého zkoumání jejich špatného přizpůsobení. Naproti tomu nadané děti nebyly studovány téměř vůbec. Výzkumy, které máme k dispozici, jsou výsledkem intelektuálního zájmu nemnoha učitelů a psychologů, kteří se při sledování mentální kapacity žáků začali zajímat o děti, které se v testech vždy umísťují na prvních místech.

Vlastnosti nadaných dětí

Údaje, které dnes máme k dispozici díky vědecké studii zkoumající nadané jedince, nám ukazují, že pro děti s mimořádnou inteligencí je typické, že jsou nadprůměrné i v jiných vlastnostech. Vynikají v emoční stabilitě a sebekontrolě. Starý názor, že velmi chytré „zázračné dítě“ je s velkou pravděpodobností také nervózní, zůstává stále rozšířený a jedním dechem se k němu připojuje i mylné spojení „chytrý a přecitlivělý“. Poměrně často se dokonce setkáváme s lidmi, kteří používají výrok, že jsou „přecitlivělí“, jako samochválu, naznačující tím, že jsou také chytrí. Psychologické výzkumy posledních let ukázaly, že tyto názory jsou jenom pověry, které se neopírají o nic hmatatelného a vycházejí pouze z lidské touhy po přirozené spravedlnosti, která nějakým způsobem penalizuje štěstí a vyrovnává biologické bohatství.

Výzkumy, které provedl v první řadě Terman [1] a dále také Hartshorne a May [2], ukázaly, že vysoce inteligentní děti jsou emočně stabilnější a lépe odolávají pokušení než náhodně vybraná kontrolní skupina dětí stejného věku. Výzkumy Burta [3] a Healyho a Bronnera [4] ukázaly, že mezi delikventy je málo dětí s vysokou inteligencí, o jakých pojednává tato stat'.

Citované studie samozřejmě nevyčerpávají současnou odbornou literaturu, poslouží ale jako dobrý příklad konkrétních objektivních výzkumů, jejichž závěry se výrazně liší od závěrů založených na principu „přání je otcem myšlenky“. Dítě, které má IQ nad 130 [5], bývá *typicky* (i když ne vždy) na svůj věk velké a silné, zdravější než je běžný průměr, v mnohem menší míře než jeho vrstevníci přispívá k juvenilní delikvenci a vykazuje vysokou míru emoční stability.

Vydeme-li z těchto faktů, které poukazují na obecně velmi dobré přizpůsobení nadaného dítěte, položme si otázku, zda tedy neexistují žádné zvláštní komplikace v jeho životě. Je možné, aby se dítě lišilo od běžných výkonů svých vrstevníků v kladném směru stejnou měrou, jako se liší imbecil ve směru záporném, a přitom se u něj nevyskytly žádné zvláštní problémy vyvolané takto obrovským rozdílem v mentální kapacitě?

Psycholog, který se v rámci své profese zabývá dětmi s IQ nad 130, bude schopen jasně formulovat určité specifické problémy v přizpůsobování, které lze pozorovat v případových studiích těchto dětí a které pramení primárně ze samotné skutečnosti, že jsou nadané. Pokusme se uvést některé z těchto problémů. Čím je dítě inteligentnější, tím větší je pravděpodobnost, že se dostane do těchto složitých situací.

Problémy související s prací

Když nadané dítě proplouvá školou, aniž by někdo rozpoznal jeho talent, a musí postupovat v krocích, které jsou určovány kapacitou průměrných žáků, nemá skoro co dělat. Denně si tak zvyká na lenošení a denní snění. Jeho schopnosti nikdy nestojí před skutečnou výzvou a tato situace v něm vzbuzuje očekávání, že v životě nebude muset vyvíjet žádné úsilí. Děti zhruba do IQ 140 snášejí běžnou školní rutinu vcelku dobře; většinou jsou díky zvláštnímu postupu o něco mladší než ostatní děti v ročníku a bez velkého úsilí mají výborné známky. Avšak děti nad touto úrovní bude školní práce stále více nudit, mají-li postupovat spolu s ostatními spolužáky. Například děti s IQ 180 nebo vyšším budou na školu pohlížet s netečností nebo přímo s nechutí, protože tam nenacházejí nic zajímavého, co by mohly dělat.

Na druhé straně, přeskočí-li dítě jeden nebo více ročníků tak, aby mohlo intelektuálně fungovat s opravdovým zaujetím, bude špatně zařazeno z mnoha jiných hledisek. Osmileté dítě ve třídě s dvanáctiletými ztrácí půdu pod nohama, nestačí jim ani sociálně ani fyzicky, přestože intelektově je schopné plnit stejné úkoly jako oni. Problémy se zřetelně projeví, když uvážíme, že lavice a židle určené pro dvanáctileté pro něj nejsou vhodné, že bude vždy poslední v atletických soutěžích, že nikdo nebude vědět, jak se k němu chovat na třídních večírcích, že učitel si asi bude stěžovat na jeho manuální výkony, například rukopis, a že bude emočně nezralé ve srovnání se svými

staršími spolužáky. Bude-li poskakovat, tleskat a volat „príma“, když učitel něco řekne, budou se mu starší spolužáci smát a časem na něho třeba budou věšet různé potupné nápisy, zatímco mezi osmiletými by jeho dětské projevy radosti nezpůsobily žádné pohoršení.

Bylo by možné uvést tisíce konkrétních příkladů, ukazujících v čem spočívají tyto adaptační problémy. Snahu o řešení přináší experimentální edukace. V současné době probíhají ve velkých městech, kde lze vytvořit celou skupinu nadaných dětí, pokusy o jejich vzdělávání ve speciálních třídách (tak, jak už se to dlouho dělá pro nechápavé a pomalé).

V méně lidnatých místech se zkouší mírnější forma akcelerace v kombinaci s obohacováním učiva pro jednotlivé děti. Zatím nevíme, jak problém přizpůsobení školní práce potřebám nadaných nejlépe řešit. Vlastně jsme se jej zatím naučili pouze definovat.

Problémy v přizpůsobení se spolužákům

Tam, kde neexistuje odborná identifikace nadaných dětí, bývá jejich postup školou ve věku kolem 8 – 9 let více nebo méně urychlen, takže jsou nejmladšími žáky ve třídě. Takové dítě je potom nejmladší ve čtvrtém nebo pátém ročníku, v heterogenní skupině, kde nejstarší jsou retardovaní třinácti nebo čtrnáctiletí žáci. Zvláště v případě chlapců se pak může stát, že tito hloupí adolescenti přímo čekají na příležitost šikanovat a trápit mladšího nadaného spolužáka, jehož „knihomolství“ nenávidí a jehož nezralost vybízí k označení „mimino“. Autorce těchto řádků jsou známy případy, kdy nadané děti statečně snášely příkoří ze strany tupých starších spolužáků, kteří je šikanovali. Bránily se, jak nejlépe mohly, pohotovostí a důvtipem, protože velikostí a silou se jim samozřejmě nemohly rovnat. Hrubé ponižování a trýznění představuje bezprostřední trest za nadání; chlapci zařazení do ročníku, který odpovídá jejich věku, se ve třídě do kontaktu s těmito o hodně staršími surovci nedostanou a nestanou se tak jejich terčem.

Jeden takto šikanovaný nadaný chlapec řekl: „Vytvořil jsem si prak a chtěl jsem po něm (šikanujícím spolužákovi) střílet kuličkou, ale dostal jsem strach, že bych mu mohl vystřelit oko.“ Tento prostý výrok hovoří za vše.

Zdálo by se, že škola by měla mít jasné povědomí o problematice šikany, která míří přímo na nadané děti v důsledku kontaktů, jež škola oběma stranám vnutila. Diferenciace žáků na základě jejich mentální kapacity by tyto problémy účinně odbourala, ale s výjimkou velkých měst je těžké vytvářet homogenní skupiny. Povinné vzdělávání v heterogenních třídách vhání v současnosti nadané děti do situací analogických tomu, kdyby učitelé a ředitelé byli denně nuceni stýkat se bez ochrany s kriminálníky a gangstery. Nadaní dospělí se mohou zločincům a gangsterům vyhnout a mohou si také zajistit policejní ochranu. Ale americká škola nutí mentálně omezeného hrubiána a nadané dítě ke každodennímu kontaktu, což může mít trvalé následky v oblasti mentální hygieny.

Problémy související s hrou

Výpovědi samotných nadaných dětí ukazují, že je jako skupinu velmi zajímaví hry a že mají mnohem lepší „herní znalosti“ než průměrné děti. Porovnáváme-li jejich výpovědi položku po položce s podobnými výpověďmi běžných dětí, zjistíme, že nadaní znají více her vyžadujících intelektuální dovednosti, jako jsou například bridž nebo šachy, že bez ohledu na věk je méně zajímaví hry, ve kterých převažují jednoduché a bezcílné senzomotorické činnosti a že nadané dívky se zajímají o tradiční „dívčí“ hry, například o hry s panenkami nebo nádobíčkem, daleko méně než nahodile zvolené dívky. Bez ohledu na věk mají nadaní ve srovnání s ostatními dětmi raději komplikované a vysoce soutěživé hry. Silnou pozici mají venkovní sporty, které jsou mezi nadanými skoro stejně oblíbené jako čtení.

Přestože hry milují a dobře znají, je hra vysoce inteligentních dětí v praxi jakýmsi nesnadným kompromisem mezi větším množstvím jejich silných stránek. Dokud mohou, sledují svoje intelektuální zájmy, ale v tom je mnohdy různými způsoby omezuje věk, míra fyzické nezralosti, nebo tradice. Osmileté dítě s IQ 160 například může mít velkou zálibu v tenise, ale pravděpodobně mu bude ve větší či menší míře ve hře bráněno, protože jeho fyzický vývoj ještě neodpovídá nárokům této hry. Může milovat bridž, ale jeho vrstevníci, kteří by přicházeli v úvahu jako spoluhráči, bridž samozřejmě hrát neumějí a ono nesmí být vzhůru v noci, kdy bridž hrají dospělí.

Vysoce inteligentní dítě si musí metodou pokusu a omylu najít způsob, jak se přizpůsobit okolí, dokáže-li to. Pro dítě s IQ nad 170 to ale pravděpodobně bude značně obtížné. Za běžných okolností je pro takové dítě těžké najít spoluhráče na stejné fyzické úrovni a se stejnými duševními zájmy. Mnoho takto inteligentních dětí je tak nakonec odkázáno samo na sebe a mají silnou tendenci vytvářet si různé formy samotářských intelektuálních her [6]. Se stejnou situací se setkáváme ve studiích zaměřených na dětství výjimečných osobností. Yoder [7] ve své studii dětství padesáti výjimečných osobností došel k závěru, že jejich hraní „mělo velmi často samotářský charakter“. Četba, počítání, konstruování, vytváření sbírek, budování „imaginárních zemí“, hra s pomyslnými kamarády – tyto formy hry převládají mezi volnočasovými aktivitami nadaných dětí. Protože je těžké a málo zajímavé věnovat se fyzické aktivitě bez společníků, mají jejich hry obvykle sedavý charakter. Věnují se nicméně s velkým požitkem plavání, bruslení a jiným sportům, které není nutno provozovat v rámci nějaké skupiny.

Pouze jedno ze šesti dětí s IQ nad 180, které autorka tohoto článku poznala [8], nemělo během raného dětství zřetelné problémy při hře [9]. Ostatních pět dětí se svými zájmy při hře natolik lišilo od normálu, že si toho jejich rodiče i učitelé museli všimnout. Nebyli oblíbené u svých vrstevníků, protože vždy *chtěly hru organizovat* velmi komplikovaně tak, aby jejím cílem bylo vzdálené a jednoznačné vyvrcholení. Jak řekla matka jednoho šestiletého dítěte: „Nikdy se nespokojí jen s tím, že dokola hází míčem, běhá, tahá za věci a křičí.“ Šestileté děti obvykle nejsou schopné najít zalíbení v dlouhotrvajících komplikovaných hrách, které vedou ke vzdáleným cílům; naopak

charakteristicky je uspokojují náhodné druhy činnosti, které tohoto chlapce s IQ 187 nudily. Spoluhráčům s běžnou inteligencí přirozeně vadily jeho stálé snahy nějak hry upravit a organizovat je pro dosahování vzdálených cílů. Navíc jejich slovník neobsahoval slova, která on dobře znal, běžně používal a bral je jako samozřejmost. Doslova si nemohli vzájemně porozumět. Výsledkem bylo, že hoch s IQ 187 nevycházel s dětmi svého věku a stejných fyzických proporcí. Pokud se snažil zapojit do hry dětí *svého mentálního věku* (nad 12 let), nebyl jimi rovněž přijat, protože ho považovali za „mimino“, které je „příliš malé na to, aby si s námi mohlo hrát“. Chlapec, odkázán sám na sebe, rozvinul jako hlavní formy své hry komplikované matematické výpočty, sběratelství, četbu a hry s imaginárními kamarády.

Malé děti s pronikavou inteligencí se nezajímají o „dětské hry“ ze stejných důvodů, z jakých v dospělosti nebudou vyhledávat grotesky, v nichž se hází šlehačkovými dorty, nebo návštěvy lunaparků. Je marné a pravděpodobně z psychologického hlediska i zcela nezdravé snažit se zaujmout dítě s IQ nad 170 hrou Chodí pešek okolo nebo Na slepou bábu. Mnoho lidí v dobré víře mluví o takových snahách jako o „socializaci dítěte“, ale velmi nadané dítě tímto způsobem pravděpodobně socializovat nelze. Realizace herních zájmů těchto dětí představuje problém, jehož řešení do značné míry závisí na okolnostech. Často jej lze řešit pouze rozvíjením individuální hry.

V současnosti nevíme, zda a jaký může mít časté vymýšlení imaginárních spoluhráčů a imaginárních zemí vliv na formování charakteru a způsoby adaptace v dospělosti. Psychologové by měli studovat (psycho)hygienické aspekty těchto snah o nalezení uspokojení mimo reálný svět. Protože, jak už bylo řečeno, tvoří nadané děti jako celek stabilní a racionální skupinu, je možné, že jejich imaginace nemají žádné, nebo pouze kladné důsledky.

Specifické problémy nadaných děvčat

Už jsme se zmínili o tom, že nadané dívky méně zajímají tradiční dívčí hry než ostatní děvčata. Dávají přednost knihám pro chlapce, chlapeckým hrám a jejich zájmy se těm chlapeckým podobají více, než zájmy většiny dívek. Znamená to, že vysoce inteligentní děvčata jsou jako skupina soutěživější, agresivnější a aktivnější, než se od děvčat očekává.

Ukázkovým příkladem je sedmiletá dívka s IQ 170, jejíž matka se chtěla od psychologa naučit, jak převychovat svou dceru z „uličnice“ na „dámu“. Matka si stěžovala, že její dcera se nikdy nezajímala o panenky ani o to, jak se oblékat, a že po návratu ze školy nechtěla dělat nic jiného než si číst nebo hrát venku „drsné“ hry. Matka se ptala: „Jak jí mám zabránit v tom, aby lezla po sloupech pouličního osvětlení?“ Dívka byla aktivní a soutěživá. Když se jí ptali, proč si nehraje s panenkami, odpověděla: „Protože nejsou *skutečné*. Panenka, která představuje miminko, je dvakrát větší než ta, která představuje maminku.“

Kromě toho, že jsou nespokojené s běžnými hrami typickými pro své pohlaví, musí nadané dívky čelit různým jiným problémům, které vyplývají přímo z toho, že jsou schopné a že jsou dívky. Když se dostanou do věku, kdy plánují svoji životní dráhu, což v jejich případě nastává velmi brzy, mate je v jejich hledání sebe sama nejistota současných zvyklostí týkajících se toho, čím se dívka může stát. Tato potíž sice stále více ustupuje do pozadí, ale je to i nadále něco, s čím se musí počítat, zejména v některých lokalitách. Inteligentní dívka si začíná velmi brzy uvědomovat, že takříkajíc nemá správné pohlaví. Z tisíců drobných narážek začíná chápat, že se od ní neočekávají stejné ambice jako od jejího bratra. Jejím problémem je, jak přizpůsobit vlastní ambice vnímanému pocitu méněcennosti svého pohlaví, aniž by na jedné straně ztratila sebeúctu a možnost vlastního rozhodování a na druhé straně se nestala chorobně agresivní. Taková adaptace se nikdy nedosahuje snadno a ani vysoká inteligence vždy nestačí k tomu, aby se podařila. Specifickým problémem nadaných dívek je, že výrazně preferují aktivity, kterým se mohou jen stěží věnovat s ohledem na svoje pohlaví, jež nelze změnit.

Problémy s konformitou

Vyjádření učitelů i rodičů naznačují, že vysoce inteligentní děti jsou jako celek disciplinovanější než děti obvykle bývají. Určité kázeňské problémy nicméně nastávají jako důsledek jejich inteligence. Za prvé, pokud jde o situaci ve třídě, téměř jediným případem, kdy pravidelně dochází k výraznému narušování kázně, jsou diskuze probíhající ve speciálních třídách s těmito dětmi. Je pro ně velmi obtížné mlčet, když se nápady hrnou a ony je chtějí vyslovit. Mají tendenci mluvit všechny najednou, přičemž se každé snaží přehlušit ostatní. Vzniká tak atmosféra zmatku, pokud není znovu nastolen pořádek. Držet jazyk za zuby, klidně a s respektem poslouchat ostatní, mluvit podle určitých pravidel a potlačit zklamání, nepodaří-li se vůbec být vyslechnut – zdá se, že pro nadané děti je velmi těžké si tyto návyky vypěstovat. V tomto ohledu se tyto děti učí sebeovládání pouze postupně.

V průběhu experimentální výuky vysoce inteligentních dětí bylo rovněž zaznamenáno, že mají někdy tendenci pohrdat rutinní dřinou a dávat přednost podnětnějším a originálnějším úkolům. Je například pravděpodobné, že budou chtít uniknout od drilu spojeného s nácvičkou násobilky, aby mohly sledovat nějaký napínavý příběh nebo zajímavý pokus, nejsou-li ke stanovenému postupu učení nuceny zvenčí.

Doma může příležitostně nastat zvláštní problém s kázní z toho důvodu, že dítě, ačkoliv je věkem stále ještě nezralé, převyšuje svou inteligencí jednoho nebo oba rodiče. Pro co nejlepší udržení disciplíny *musí být rodič inteligentnější než dítě*, jinak je respekt dítěte k jeho názorům nenávratně ztracen. U těch nejnadanějších dětí může tento problém nastat poměrně brzy, protože takové děti jsou už ve věku deseti let nebo i dříve inteligentnější než průměrný dospělý. Takové dítě si velmi rychle všimne, že ve srovnání s ním jeho rodič pomaleji chápe a chybí mu všeobecný rozhled. Avšak v sebeovládání a životních zkušenostech je takové dítě stále ještě velmi nezralé. Někdy proto může ve

vztahu dítěte s rodičem dojít k poměrně nešťastnému vývoji. Dítě může začít řídit aktivity rodiče a obrátit tak společensky přijatelný stav věcí. Naštěstí ve velké většině případů je aspoň jeden z rodičů osobou vysoké inteligence. Jen zřídka se setkáváme s vysoce inteligentním dítětem v rodině, kde oba rodiče jsou, pokud jde o rozumové schopnosti, průměrní nebo podprůměrní.

Protože se inteligentní dítě učí všechno velmi rychle, obzvlášť rychle odhalí, jaké formy chování mu přinesou uspokojení. Jestliže záchvat vzteku utiší rodič sladkostmi, svou společností, větší pozorností nebo jinými dětskými radostmi, dokáže bystré dítě předvést ještě „větší a lepší“ záchvaty vzteku, než děti, které se učí pomaleji. Jestliže mu nemoc přinese více hýčkání, zbavení nepříjemných povinností a jiné požitky, potom rychle se učící dítě záhy postřehne hodnotu „bolesti hlavy“ a jiných bolestí jako prostředku k dosažení svých cílů. Na druhé straně se velmi inteligentní děti rychle naučí zdržet se nežádoucího chování, po kterém následuje bezodkladný a nevyhnutelný trest. Takovým vynikajícím „žákům“ obvykle stačí dvě nebo tři podobné zkušenosti. Vhodnou formou trestu pro ně je nevšímat si jich a vyloučit je ze společnosti. Darwin vzpomíná, že když byl dítě, vyléčilo ho ze zvyku vyprávět senzační malé lži prostě ledové mlčení, s kterým je jeho rodiče přijímali.

Můžeme zde zaznamenat ještě jeden problém. Inteligentní děti mají silnější tendenci dohadovat se o tom, co se od nich požaduje, než je obvyklé u průměrných dětí. Tendence dohadovat se o nějakém požadavku a ptát se proč a nač, s níž se setkáváme jak doma, tak ve škole, vyzývá rodiče i učitele k přemýšlení nad vhodným výchovným přístupem. Najít zlatou střední cestu mezi svévolným zákazem jakékoli polemiky a slabošským podporováním nepřijatelného návyku nekonečně o všem diskutovat, není vždy snadné, ale vždy to stojí za to jako krok k udržení si respektu dítěte.

Otázky po původu a osudu

Raný zájem o původ a osudy věcí i lidí je jedním z nápadných symptomů pronikavé inteligence. „Odkud se vzal Měsíc?“ „Kdo stvořil svět?“ „Jak skončí podzimní listí?“ „Kde jsem se tu vzal já?“ „Co se se mnou stane, až umřu?“ „Proč jsem přišel na svět?“

I když se tyto otázky občas vágně vynořují v myslích všech dětí, nevyžadují logicky koherentní odpovědi dříve než kolem dvanáctého – třináctého roku mentálního věku. Teprve poté začínají děti naléhat na více či méně systematická vysvětlení. Z těchto okolností psychologického vývoje se zrodil mylný názor, který se již dlouhou dobu šíří dokonce i mezi psychology, že *puberta* jakýmsi tajemným způsobem vede ke vzniku náboženských potřeb a přesvědčení. Protože v běžné populaci „mentální věk“ kolem třinácti let odpovídá zhruba věku pohlavního dospívání, začalo se předpokládat, že tyto dvě stránky vývoje spolu kauzálně souvisejí.

Když pozorujeme malé nadané děti, zjišťujeme, že náboženské myšlenky a potřeby u nich vznikají, *když jejich mentální úroveň překročí „dvanáct let mentálního věku“*. Projevují tedy tyto potřeby už v osmi či devíti letech nebo i dříve. Čím vyšší IQ,

tím dříve se dostaví tato nutková potřeba vysvětlení světa, tím dříve se objeví i požadavek na vysvětlení vlastního původu a osudu.

V případě dětí s IQ nad 180, které měla autorka tohoto textu možnost pozorovat, se jasně definovaná potřeba systematické filozofie života a smrti dostavila, když jim bylo šest nebo sedm let. Podobné projevy lze nalézt i v životopisných údajích z dětství výjimečných osob, jsou-li dostupné. Například Goethe si v devíti letech postavil oltář a vymyslel si své vlastní náboženství, v němž bylo možné uctívat Boha bez pomoci kněží.

O specifických problémech nadaného dítěte v tomto období nezralosti, kdy jeho intelektuální potřeby jsou stejné jako potřeby adolescenta, zatímco jeho emoční vývoj a fyzická síla jsou stále ještě na dětské úrovni, by se dalo mluvit dlouho. Bylo by velmi zajímavé studovat reakce starších osob na neustálé otázky a pátrání těchto malých dětí. „Jsi příliš malý na to, abys to pochopil,“ „Nemůžeš všechno znát, dokud nevyrosteš,“ „Ty jsi ale divné dítě!“ To jsou odpovědi, které byly náhodně zaslechnuty z úst ne příliš přemýšlivých rodičů. Jedna osmiletá dívka s IQ 150 nedávno vyslovila svoje rozhodnutí vstoupit do „agnostické církve“, protože když se ptala: „Jak se říká tomu, když se nemůžete rozhodnout, jestli Bůh je nebo není,“ bylo jí řečeno, že je to agnosticismus.

Nedílnou součástí dotazování o původu a osudu jsou otázky týkající se narození a reprodukce. Ve „věku nevinnosti“ tyto děti chtějí, aby se jim dostalo vysvětlení o sexu a rozmnožování a značně trpí reakcemi rodičů a opatrovníků, kteří jsou šokováni tím, co slyší z úst tak malých dětí. Rodiče, kteří nemohou pochopit, proč je dítě „tak nenormální“, že v šesti nebo sedmi letech pláče nad otázkami narození a smrti, tím však mohou přispět k vzniku celoživotních problémů duševní hygieny.

Stejně tak se tyto malé děti začínají trápit problémem dobra a zla způsobem, se kterým se setkáváme jen u těch nejschopnějších. Například šestiletý chlapec s IQ 187 usedavě plakal poté, co se dočetl „jak Sever uvalil daně na Jih po občanské válce“. Problém abstraktního zla tak trápí tyto děti takřka od kolébky, ve věku, kdy se mu z hlediska své emoční zralosti nemohou úspěšně postavit. Z této situace, se kterou se u většiny dětí nesetkáváme, mohou pramenit specifické problémy mentální hygieny.

Obecné úvahy

Seznam problémů, které jsme zde nastínili, v žádném případě nevyčerpává diskutované téma. Autorka se však domnívá, že jde o problémy, které patří k významnějším. Vyplývají přímo z faktu, že velmi inteligentní dítě je obklopeno vychovateli, kteří o jeho nadání nevědí, nebo o ně nedbají. Není-li dítě intelektově nadané, tyto problémy s přizpůsobením nenastávají. Velmi zřetelné jsou pro psychologa, který děti studuje se znalostí jejich výsledků v testech.

Je obzvláště nutné poznamenat, že mnoho z těchto problémů vyplývá z nezralosti. Mít inteligenci dospělého a emoce dítěte, navíc v dětském těle, vede ke střetu s jistými problémy. Z toho vyplývá, že (po ukončení kojeneckého období) jsou zmiňované problémy tím větší, čím je dítě mladší, a že přizpůsobování se stává snadnějším

s každým dalším rokem věku. Výše zmíněné problémy pravděpodobně nejvíce sužují děti v době mezi čtvrtým a devátým rokem života.

Fyzické rozdíly mezi šestiletým dítětem s IQ 150 a devítiletými dětmi (jejichž mentální věk odpovídá jeho mentálnímu věku) jsou nepřeklenutelné a stejně tak je tomu s rozdíly v zálibách, jež jdou na vrub odlišné emoční zralosti. Šestileté dítě se do stejné třídy s devítiletými nehodí fyzicky ani sociálně, totéž ale neplatí o šestnáctiletém mezi devatenáctiletými. Rozdíl mezi šesti a devíti lety je obrovský. Rozdíl mezi šestnácti a devatenácti lety je z hlediska biologického vývoje malý.

Kromě toho s postupem do vyšších tříd shledávají chytrí žáci, že školní práce je automatickým vývojem zavedených osnov čím dál víc v souladu s jejich schopnostmi. Vyšší ročníky středních škol jsou, jak jsme zjistili, přizpůsobeny pouze adolescentům s vysokou inteligencí. Automaticky roste spřízněnost se spolužáky, protože ti už byli přísněji vybráni. Přihloupělý šikanující se svými hrubými žerty už školu opustil a nadání se v každém případě, jelikož už jsou starší, dokáží fyzicky sami ubránit.

V době, kdy je nadaná osoba fyzicky vyspělá, mnohé ze zde popsanych problémů automaticky zmizí. Nevíme však, jaké následné efekty může mít nevhodné řešení těchto dětských problémů. Nadprůměrní jedinci zřejmě dobře snášejí zátěž, kterou pro ně představuje skutečnost, že se liší od průměru. To nicméně není důvod, aby byli zbytečně zatěžováni, či naopak zátěže zbavováni.

Jak nadaný jedinec dozrává, získává kontrolu nad svým vlastním životem a dokáže se do relativně velké míry vypořádat s bezděčnými krutostmi nebo nevhodnými snahami těch, kdo o něj oficiálně pečovali. *Během dětství* jsou však nadaný chlapec či dívka vydáni na milost svým opatrovníkům, jejichž povinností je vědět o povaze a potřebách nadaných dětí mnohem víc, než o nich dnes vědí.

Odkazy

- [1] Terman, L. M. *Genetic Studies of Genius*. Vol. I. Stanford, California: Stanford University Press, 1925.
- [2] Hartshorne, H., & May, M. A. *Studies in Deceit*. New York: The Macmillan Company, 1927.
- [3] Burt, C. *The Young Delinquent*. New York: D. Appleton-Century Company, 1924.
- [4] Healy, W., & Bronner, A. F. *Criminals and Delinquents: Their Making and Unmaking*. New York: The Macmillan Company, 1928.
- [5] Inteligenční kvocient je poměr mezi postavením, které jednotlivec dosáhl v testu (mentálním věkem) a tím, které dosahuje většina (téhož chronologického věku).
- [6] Hollingworth, L. S. *Gifted Children: Their Nature and Nurture*. New York: The Macmillan Company, 1926.
- [7] Yoder, G. F. A Study of the Boyhood of Great Men. *Pedagogical Seminary*, 1894.

[8] Toto dítě navštěvovalo soukromou školu, kde řada žáků dosahovala v testech IQ nad 140.

[9] Napsáno v r. 1931.

Z anglického originálu přeložili a poznámkami opatřili Ondřej Straka a Vladimír Dočkal